

Технологія безпосереднього управління процесом виховання студента

В.Ю. СТРЕЛЬНИКОВ, доктор пед. наук
Полтавський університет економіки і торгівлі

Сучасна педагогіка пропонує середовищний підхід як теорію і технологію безпосереднього управління (через середовище) процесами виховання і розвитку особистості учня чи студента; як система дій суб'єкта управління, спрямованих на перетворення середовища у засіб проектування й діагностики результату навчання і виховання.

Безперечною новацією в педагогіці даний підхід вважати не можна, адже на значенні середовища у розвитку людини наголошували К.Д. Ушинський, Л.М. Толстой, А.Ф. Лазурський, П.Ф. Лесгафт та ін. У світовій педагогіці теоретично обгрунтована ідея виховного впливу середовища була реалізована в досвіді так званих сусідських, інтегрованих шкіл у Німеччині (Е. Нігермайер, Ю. Ціммер), «паралельних шкіл» у Франції (Б. Бло, Л. Порше, П. Ферра), «шкіл без стін» (Р.Х. Уолтер, С. Уотсон, Б. Хоскен) та школи «екосистеми» (Дж. Гудленд) у США. У першій третині ХХ століття ідея виховання середовищем знайшла практичне втілення у радянській педагогіці середовища (Н.І. Йорданський, О.Г. Калашников, М.В. Крупеніна, С.Т. Шацький, В.М. Шульгін) і в практиці соціального виховання. Інколи середовище ототожнювалося з вихованням у ньому і вважалося центральним поняттям педагогіки. «Виховує не сам вихователь, а середовище», – писав А.С. Макаренко. У кінці 30-х років український педагог і психолог Г.С. Костюк запропонував формулу «середовище – спадковість – виховання».

Ми погоджуємося з думкою сучасних прихильників середовищного підходу, які вважають, що середовище усереднює особистість (тим суттєвіше, чим триваліше перебування в ньому). Багате середовище збагачує, бідне збіднює, вільне вивільнює, обмежене обмежує, здорове оздоровлює. Позитивний вплив емоційного фону для створення „виховуючого” середовища не підлягає сумніву, однак власне роль і функції емоцій у цьому процесі досліджені недостатньо.

У проведеному експерименті на базі Полтавського університету економіки і торгівлі для нас важливо було регулювати емоційну сферу студента. На заняттях викладачі створювали умови зближення емоційних станів студентів. Для позначення функціональних станів студента ми застосували введене

Л.Д. Чайною поняття «функціональний комфорт» як оптимальний функціональний стан, за якого досягнута відповідність засобів і умов праці функціональним можливостям працюючих суб'єктів навчального процесу. Цей стан сприяв появі внутрішнього задоволення, позитивного ставлення до діяльності, віддаляв втому, створював умови для збереження тривалої і високоефективної працездатності без шкідливого впливу на здоров'я. Для функціонального комфорту характерним було поєднання високої оцінки мети діяльності з високими показниками всіх інших чинників, що зумовлюють задоволення від навчального процесу. Важливим було врахування відповідності складності завдань, проєктів інтелектуальному рівню студента. Поява у студента функціонального комфорту передбачала задоволення від результатів праці, технічних, естетичних характеристик навчального середовища.

Для застосування технології „виховуючого” середовища, створення для студентів функціонального комфорту педагогу вищої школи як вихователю важливо орієнтуватися не лише на знання, вміння, навички («ЗУНи»), що є акцентом лише на одному компоненті його діяльності. За аналогією й створене „виховуюче” середовище теж може мати обмеження, як і знаннєво-орієнтоване, якщо воно доводиться до абсурду, коли зневажаються спеціальні знання, професійні вміння і технологічні навички.